

महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संचालित

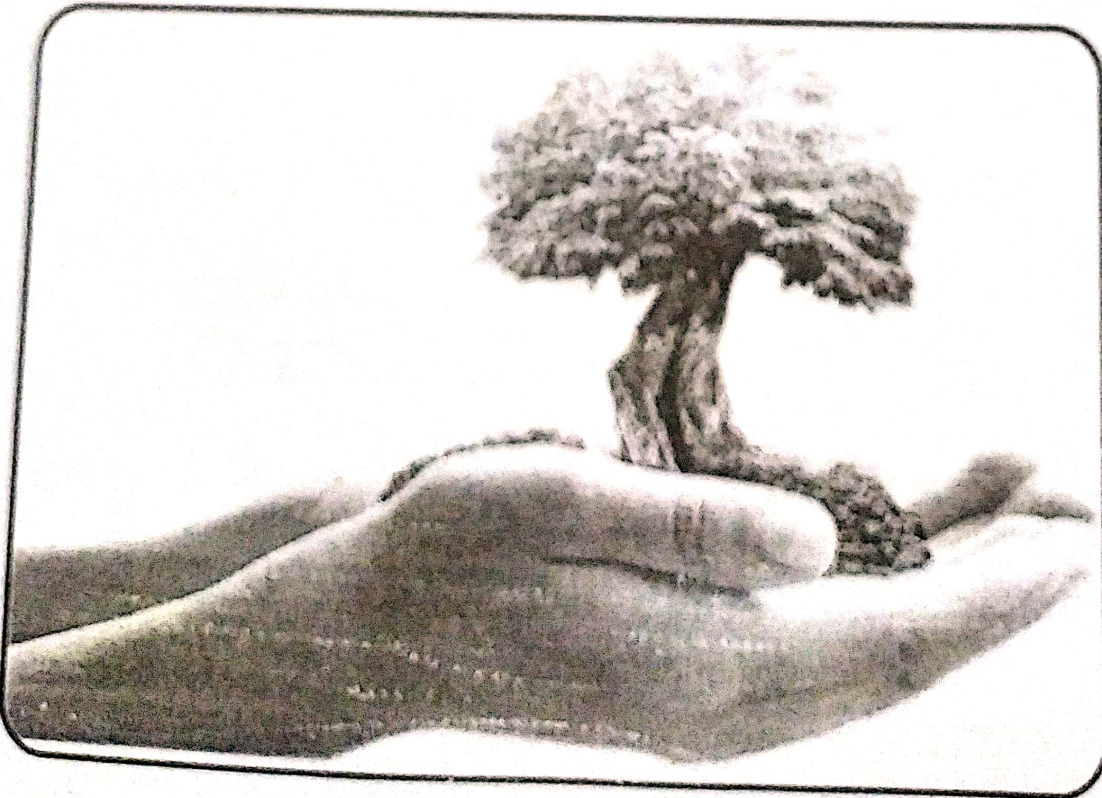
महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

ता. निलंगा जि. लातूर

54

पर्यावरण प्रकल्प कार्य पुस्तिका

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, कुमार / कुमारी डिखने ज्योत्सना

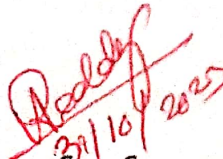
देविदासराव इयत्ता B.Com T.Y हजेरी क्रमांक _____

शैक्षणिक वर्ष २०२२-२०२५ मधील प्रकल्प कार्य मृदा प्रदुषण

या विषयावर मार्गदर्शक शिक्षक / प्राध्यापकाच्या मार्गदर्शनाखाली अपेक्षित सर्व कामकाज, माहिती संकलन व अहवाल लेखन विद्यापीठाच्या कला लेखन नियमाप्रमाणे प्रकल्प कार्य तयार केलेले आहे. सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विद्यार्थ्यांने स्वतः संकलित केलेले आहे.

सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विद्यार्थ्यांने स्वतः संकलित केलेल्या लेखन सामग्रीवर आधारित असून स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहिले आहे.

दिनांक :

31/10/2025
मार्गदर्शक

परिक्षक

प्राचार्य / उपप्राचार्य

Principal
Maharashtra Mahavidyalaya
Nilanga 413521 Dist Latur

महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संचलित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

ता. निलंगा जि. लातूर

पर्यावरण

प्रकल्प कार्य लेखन वही

(Environmentakl Project Work Book)

विद्यार्थ्यांचे नांव — क्रिवले ज्योत्सना देविदासराव

वर्ग — B.Sc. I.Y — तुकडी — — क्रमांक —

प्रकल्प कार्याचे शिर्षक — मृदा प्रदुषण
(Soil Pollution)

प्रकल्प स्वरूप : वैयक्तिक / गटांमध्ये :

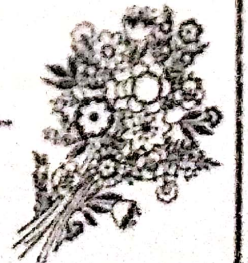
१) _____

२) _____

३) _____

प्रकल्प मार्गदर्शकाचे नाव : — श्री. रेड्डी सर

प्रकल्प मार्गदर्शकाचे नाव : — श्री. रेड्डी सर

LAND POLLUTION

मृदा प्रदुषण

* प्रस्तावना :-

अन्न, वस्त्र, निवारा या तीन मानवाच्या मूलभूत गरजा आहेत. त्यातील अन्न हे मृदावर अवलंबून असते. जर मृदा चांगली असेल तर अन्न जास्त प्रमाणात मिळते. पर्यावरणात असणारे काही नैसर्गिक तसेच मानवनिर्मित घटक जेव्हा पर्यावरणास हानी पोहोचवतात तेव्हा पर्यावरणात हजे आलेल्या असणाऱ्या अनेक घटकांमध्ये असणारी निर्माण होतो आणि त्याचा परिणाम हा त्या घटकांच्या, मुख्यत्वे जैविक घटकांच्या आलेखावर होतो. आज पृथ्वीवर अनेक नैसर्गिक आणि मानवनिर्मित घटकांचा परिणाम होऊन मानवासमोर मोठमोठ्या पर्यावरणीय समस्या निर्माण झाल्या आहेत. मृदा प्रदुषण ही त्यापैकी एक प्रमुख समस्या आहे. सर्वसाधारणपणे कोणत्याही वस्तूचे ढिवा पदार्थाचे आलेले दुषितीकरण म्हणजे प्रदुषण होय.

पर्यावरणीय प्रदुषण हे नैसर्गिक घटनांमुळे किंवा मानवाच्या कृतीमुळे निर्माण होते. हवा, पाणी यांच्याबरोबरच जमीन हा सुद्धा एक अपयुक्त आणि अत्यंत महत्त्वाचा पर्यावरणातील घटक आहे. पृथ्वीवर उपलब्ध असलेल्या जमिनीचा वापर माणूस विविध कारणांसाठी करतो. त्यामध्ये शेती, वसाहती, उद्योगधंदे, वनस्पती, आणक्या, जलसाठे इ. घटकांचा समावेश होतो.

उपलब्ध जमिनीपैकी काही जमीन ही लोकवस्ती साठी वापरली जाते, काही जमीन शेती क्षेत्रासाठी आणवी जाते तर काही ठिकाणी पावसाअभावी वादवंटे आहेत. ग्रामसाठ वाढती लोकसंख्या, परिणामी शहरांचा होत असलेला विस्तार, वाढती कारखानदारी यांच्यामुळे टाकाऊ विषारी पदार्थांची विन्हेवाट योग्य प्रकारे लावणे शक्य होत नाही. त्यामुळे अशा घटकांची विन्हेवाट जमिनीत लावावी लागते.

विषारी घटक जमिनीत मिसळल्याने निसर्गातील मृदा प्रदूषित होते. यानूनच अग्नि प्रदुषणाच्या समस्या निर्माण होतात.

या प्रकल्पाच्या माध्यमानून आपल्याला मृदा प्रदुषणासाठी कारणीभूत घटक कोणते आहेत? मृदा प्रदुषणाचे होणारे परिणाम तसेच मृदा प्रदुषण होऊ नये म्हणून करावयाच्या उपाययोजना थांबवत सविस्तर माहिती घेणार आहोत.

सृष्टीच्या कव्याणासाठी मानवाची पर्यावरणाप्रती सकारात्मक भूमिका असणे अत्यंत गरजेचे आहे. त्यामध्ये पुढील भूमिका महत्त्वाच्या आहेत. संरक्षक, संघटक, मार्गदर्शक. माती खूप मौल्यवान आहे. म्हणूनच मृदा प्रदुषणाचा अभ्यास करणे आज महत्त्वाचे ठरत आहे. मृदा तयार होण्याच्या प्रक्रिया अत्यंत धीमे गतीने सुरू असते की माती एक अपुनर्व वीकरणीय शक्तीत म्हणून ओळखली जाते. प्रकल्पाचे निरीक्षण, विश्लेषण आणि निष्कर्ष यांची नोंद या प्रकल्पात केलेली आहे.

* मृदा प्रदूषण प्रकृत्याची उद्दिष्टे :-

- 1) मृदा प्रदूषण संकटाना मजबूत होणे.
- 2) मृदा प्रदूषणाच्या कारणांना अभ्यास करणे.
- 3) मृदा प्रदूषकांचे प्रकार आणि स्त्रोत याबाबत अधिक माहिती जाणून घेणे.
- 4) मृदा प्रदूषणामुळे होणाऱ्या परिणामांचा अभ्यास करणे.
- 5) मृदा प्रदूषण रोखण्यासाठी करव्यात येणाऱ्या आय-योजनांची माहिती घेणे.
- 6) मृदा प्रदूषण या विषयाबाबत सर्वांना माहिती उपलब्ध करून देणे.

* भारतीय गुणवत्तेचे मुल्यांकन :-

भारतीय पोषकतत्वांच्या उपलब्धतेनुसार भारतीये कमी, मध्यम आणि उच्च अशा प्रकारचे वर्गीकरण राष्ट्रीय स्तरावर केले जाते.

